

وزارت آموزش عالی
وزارت بهداشت

بسم...الرحمن الرحيم

اثر بخشی برنامه‌های آموزشی دوره کارشناسی دانشکده کشاورزی
دانشگاه شیراز از نظر دانش‌آموختگان

بوسیله

فضل‌اله بهرامی

۱۳۸۱ / ۲ / ۱۹

پایان نامه

017269

ارائه شده به دانشکده تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی
از فعالیتهای تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته

ترویج و آموزش کشاورزی

از

دانشگاه شیراز

شیراز، ایران

۳۹۳۱۹

ارزیابی و تصویب شده توسط کمیته پایان نامه با درجه: عالی

امضاء کمیته پایان نامه:

دکتر غلامحسین زمانی، دانشیار بخش ترویج و آموزش کشاورزی (رئیس کمیته).....

دکتر عزت‌اله کرمی، استاد بخش ترویج و آموزش کشاورزی.....

دکتر پرویز ساکتی، استادیار بخش مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی.....

بهمن ۱۳۸۰

تقدیم به:

روان پاک برادرم

و

آنانکه عند ربهم یرزقونند

و

تقدیم به

پدرم: کوه استوار صبر

و

مادرم: یگانه مروارید دریای محبت

سپاسگزاری

پروردگار مهربان را سپاس می‌گویم که به لطف او این تحقیق به انجام رسید. از پدر و مادر عزیزم که همیشه مشوق، و پشتیبان من بودند، سپاسگذاری می‌نمایم. به پاس حق شناسی، وظیفه خود می‌دانم از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر غلامحسین زمانی که با زحمات بیدریغ و توجه خاص و دلسوزانه در تمامی مراحل این تحقیق، موجبات دلگرمی مرا فراهم نمودند، تقدیر و تشکر نمایم. از اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر عزت اله کرمی و دکتر پرویز ساکتی به پاس زحمات خالصانه و راهنمایی‌های بیدریغشان در همه مراحل تحقیق کمال تشکر را دارم. از اعضای بخش ترویج و آموزش کشاورزی، رئیس بخش، جناب آقای مهندس لاری، تکنسین بخش، جناب آقای علی خردمند و منشی بخش، سرکار خانم جزغانی به خاطر همکاری‌های خالصانسان تقدیر و تشکر می‌نمایم. همچنین بدینوسیله از جناب آقای مهندس منصورزیبایی، معاونت آموزشی دانشکده، سرکار خانم مهندس فرهمند، مسئول دفتر آموزش دانشکده کشاورزی و سرکار خانم دهقانی از کارکنان دفتر آموزش که در استخراج آدرس فارغ‌التحصیلان همکاری داشتند و از آقایان مهندس: علی ملکی، مجید دولتی، مصطفی احمدوند، رضا نیکدخت، کوروش احترامیان، حسین محمودی و سایر دوستانی که در انجام این تحقیق، اینجانب را یاری رساندند تقدیر و تشکر می‌نمایم.

چکیده

اثربخشی برنامه‌های آموزشی دوره کارشناسی دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز،
از نظر دانش‌آموختگان

توسط:

فضل‌اله بهرامی

نیروی متخصص یکی از ثروتهای اصلی هر جامعه است که کیفیت آن به آموزش صحیح افراد بستگی دارد. آموزش عالی بواسطه ارتقای دانش و فراهم نمودن زمینه مساعد برای آماده کردن افراد برای مشاغل آینده نقش بسزایی در بهبود وضعیت نیروی انسانی متخصص و در نهایت توسعه هر کشور ایفاء می‌نماید؛ به عبارت دیگر کارآمدی و بهره‌وری نیروی انسانی بستگی به آموزش دانشگاهی دارد. نظام آموزش عالی کشاورزی به عنوان یکی از عناصر آموزش عالی است و با توجه به افزایش تعداد دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی در سالهای اخیر و افزایش نرخ بیکاری در این رشته‌ها، بهبود برنامه‌های آموزشی چنین نظامی و تعیین اثربخشی آن ضروری است. بدین جهت پژوهش حاضر تحت عنوان: " اثربخشی برنامه‌های آموزشی دوره کارشناسی دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز بر کسب مهارتهای شغلی دانشجویان، طراحی و اجرا شد. این تحقیق از نوع پس رویدادی (علی) بوده و در اجرای آن از فن پیمایش استفاده شده است. جمعیت مورد مطالعه شامل کلیه فارغ‌التحصیلان رشته‌های تحصیلی دانشکده کشاورزی (ده رشته) دانشگاه شیراز بود که طی سالهای ۱۳۷۷-۱۳۷۳ در مقطع کارشناسی فارغ‌التحصیل شده و بالغ بر ۷۰۰ نفر بودند. چون کل جمعیت به عنوان آزمودنی‌های تحقیق انتخاب شدند، لذا نمونه‌گیری صورت نگرفت. ابزار سنجش، پرسشنامه بود که روایی صوری (Face Validity) آن توسط پنج تن از اساتید صاحب‌نظر و پایایی (Reliability) آن با استفاده از انجام یک مطالعه راهنما (Pilot Study) مورد تأیید قرار گرفت. یافته‌های تحقیق نشان داد که از جمعیت مورد مطالعه ۸۵/۹ درصد پسر و ۱۴/۱ درصد دختر بودند که از این تعداد ۷۵/۶ درصد آنها

شاغل، ۱۳/۹ درصد بیکار، ۷/۵ درصد مشغول به تحصیل در دوره کارشناسی ارشد و ۳/۵ درصد نیز در دوره دکتری مشغول به تحصیل بودند. بالاترین درصد اشتغال مربوط به رشته باغبانی (۹۰ درصد) و بالاترین درصد بیکاری مربوط به رشته خاکشناسی (۳۲ درصد) بود. همچنین مشخص شد که ۵۲ درصد دانش‌آموختگان در بخش دولتی شاغلند، ۵۴/۷ درصد شغلشان مرتبط به رشته تحصیلیشان، ۲۳/۳ درصد شغلشان غیر مرتبط به رشته تحصیلی؛ ۴۹/۵ درصد شغلشان مرتبط به کشاورزی است و ۲۷/۹ درصد شغلشان غیرمرتبط به کشاورزی است. نتایج تحقیق در مورد مهارتهای شغلی نشان داد که از بین ۱۳ لیاقت مورد پرسش، لیاقت های تعهد و پشتکار به عنوان مهمترین لیاقتها از نظر دانش‌آموختگان شناخته شد. لیاقتهای روابط اجتماعی، پشتکار و به عنوان مهمترین عوامل در کسب شغل، و لیاقتهای پشتکار و اعتماد به نفس به عنوان مهمترین عوامل در موفقیت شغلی مشخص شدند. دیدگاه دانش‌آموختگان نسبت به اثربخشی پنج سازه اصلی آموزشی شامل: محیط آموزشی، محتوای آموزشی، آموزشگران، تجهیزات آموزشی و ویژگیهای فردی، به ترتیب: ۲/۵، ۳/۲، ۳/۵۱، ۲/۹۵ و ۲/۹۳ بود (از مبنای حداکثر ۴) که اثربخشی عوامل مذکور بالاتر از متوسط بوده و از بین عوامل مختلف آموزشی، اثربخشی آموزشگران بیشتر از سایر عوامل اعلام شده بود و اثربخشی کل دوره نیز ۲/۹۳ (حداکثر ۴) بود. [همچنین بین نگرش دانش‌آموختگان دختر و پسر نسبت به مطلوبیت عوامل مختلف آموزشی، اختلاف معنی‌داری وجود داشت و پسران نگرش مثبت‌تری نسبت به مطلوبیت عوامل مختلف آموزشی داشتند]. مهارت شغلی دانش‌آموختگان بر اساس محل تولد، شغل پدر و جنسیت نیز مورد مقایسه قرار گرفت و نتایج نشان داد که دانش‌آموختگان متولد روستا، دانش‌آموختگانی که شغل پدرشان کشاورزی است و دانش‌آموختگان پسر به ترتیب مهارت شغلی بیشتری نسبت به دانش‌آموختگان شهری، دانش‌آموختگانی که شغل پدرشان غیر کشاورزی است و دانش‌آموختگان دختر دارند. از جمله پیشنهادهای مطرح شده در این تحقیق، قرار دادن دروس و تکالیف برای تقویت مهارتهای تعهد، پشتکار و اعتماد به نفس دانشجویان در دوران تحصیل، انجام مشاوره شغلی در دوران دانشجویی و ایجاد واحدی به نام مشاوره شغلی، افزایش کیفیت و مطلوبیت محتوای آموزشی، افزایش واحدهای عملی و متناسب کردن محتوای آموزشی با توجه به نیاز بازار کار می‌باشد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵۵	فهرست جداول
سیزده	فهرست شکلها
۱	فصل اول
۱	۱-۱) مقدمه
۳	۲-۱) اهمیت موضوع
۵	۳-۱) هدف کلی
۶	۴-۱) اهداف ویژه
۷	فصل دوم: مروری بر پیشینه نگاشته‌ها
۷	۱-۲) مقدمه
۷	۲-۲) تعریف آموزش
۸	۳-۲) اثربخشی
۱۰	۴-۲) رابطه آموزش و اشتغال
۱۱	۵-۲) اثر بخشی آموزش بر اشتغال
۱۳	۶-۲) پی‌گیری آموزشی (Follow-up)
۱۶	۷-۲) عوامل موثر بر اثر بخشی آموزش
۱۶	۱-۷-۲) محیط آموزشی
۱۸	۲-۷-۲) محتوی آموزشی
۲۱	۳-۷-۲) آموزشگران

۲۴	۲-۷-۴) تسهیلات و امکانات آموزشی
۲۵	۲-۷-۵) فراگیران
۲۵	۲-۷-۵-۱) انگیزش
۲۵	۲-۷-۵-۲) ارتباط شغلی و رضایت شغلی
۲۶	۲-۷-۵-۳) عوامل اقتصادی- اجتماعی
۲۷	۲-۸) نتایج مرور برپیشینه نگاشته‌ها
۲۹	۲-۹) چارچوب نظری تحقیق
۳۳	فصل سوم: روش تحقیق
۳۳	۳-۱) مقدمه
۳۳	۳-۲) سوالات تحقیق
۳۵	۳-۳) روش تحقیق
۳۵	۳-۴) جمعیت مورد مطالعه
۳۶	۳-۵) متغیرهای تحقیق
۳۶	۴-۵-۱) متغیرهای مستقل
۳۸	۳-۵-۲) متغیروابسته
۳۹	۳-۶) تعاریف کارکردی
۴۲	۳-۷) ابزار جمع آوری اطلاعات
۴۵	۳-۸) تجزیه و تحلیل اطلاعات
۴۶	فصل چهارم: یافته‌ها و بحث
۴۶	۴-۱) مقدمه
۴۶	۴-۲) ویژگیهای جمعیت شناختی دانش‌آموختگان
۵۱	۴-۳) وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان
۵۳	۴-۴) وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان در بخشهای مختلف
۵۶	۴-۵) ارتباط شغل با رشته تحصیلی
۵۸	۴-۶) ارتباط شغل با کشاورزی

- ۵۹ (۷-۴) میزان مهارت شغلی دانش‌آموختگان
- ۶۱ (۸-۴) تاثیر مهارتها و لياقتهاى شغلى بر كسب شغل
- ۶۲ (۹-۴) تأثير لياقتها و مهارتهاى شغلى بر موفقيت شغلى
- ۶۴ (۱۰-۴) مقايسه نگرش دانش‌آموختگان نسبت به تأثير مهارتهاى شغلى بر كسب شغل و موفقيت شغلى
- ۶۷ (۱۱-۴) تأثير محيط آموزشى در كسب مهارتهاى شغلى
- ۶۹ (۱۲-۴) تأثير محتواى آموزشى در كسب مهارتهاى شغلى
- ۷۱ (۱۳-۴) تأثير آموزشگران در كسب مهارتهاى شغلى
- ۷۳ (۱۴-۴) تأثير امكانات و تجهيزات آموزشى در كسب مهارتهاى شغلى
- ۷۴ (۱۵-۴) تأثير ويژگيهاى فردى در كسب مهارتهاى شغلى
- ۷۶ (۱۶-۴) اثربخشى برنامه‌هاى آموزشى دانشكده كشاورزى دانشگاه شيراز
- ۸۸ (۱۷-۴) مقايسه نگرش دانش‌آموختگان رشته‌هاى مختلف نسبت به اثربخشى عوامل آموزشى بر كسب مهارتهاى شغلى
- ۹۱ (۱۸-۴) مقايسه نگرش دانش‌آموختگان نسبت به عوامل مختلف آموزشى با توجه به وضعيت اشتغال
- ۹۱ (۱۹-۴) هماهنگى دروس تخصصى با نيازهاى جامعه
- ۹۲ (۲۰-۴) هماهنگى دروس عمومى كشاورزى با نيازهاى جامعه
- ۹۲ (۲۱-۴) تأثير كل دوره‌كارشناسى بر كسب مهارتهاى شغلى
- ۹۳ (۲۲-۴) ميزان رضاييت از رشته تخصصى
- ۹۴ (۲۳-۴) مقايسه نگرش دانش‌آموختگان نسبت به برخى متغيرها
- ۹۷ (۲۴-۴) تأثير دروس تخصصى بخشهاى مختلف بر كسب مهارتهاى شغلى دانش‌آموختگان
- ۱۰۹ (۲۵-۴) تأثير دروس عمومى كشاورزى بر كسب مهارتهاى شغلى دانش‌آموختگان
- (۲۶-۴) نگرش دانش‌آموختگان رشته‌هاى مختلف نسبت به تأثير دروس

- ۱۱۰ عمومی کشاورزی برکسب مهارتهای شغلی
- ۱۱۴ ۴-۲۷) مقایسه مهارتهای شغلی دانش‌آموختگان رشته‌های مختلف
- ۱۱۵ ۴-۲۸) مقایسه مهارتهای شغلی دانش‌آموختگان سنوات مختلف
- ۱۱۶ ۴-۲۹) مقایسه مهارتهای شغلی دانش‌آموختگان بر اساس محل تولد
- ۱۱۷ ۴-۳۰) مقایسه مهارتهای شغلی دانش‌آموختگان بر اساس وضعیت اشتغال
- ۱۱۷ ۴-۳۱) مقایسه مهارتهای شغلی دانش‌آموختگان پسر و دختر
- ۱۱۸ ۴-۳۲) مقایسه مهارتهای شغلی دانش‌آموختگان بر اساس شغل پدر آنان
- ۴-۳۳) مقایسه نگرش دانش‌آموختگان به عوامل آموزشی با توجه به
- ۱۱۹ سطح مهارت شغلی
- ۴-۳۴) مقایسه معدل کارشناسی دانش‌آموختگان با توجه سطوح
- ۱۲۰ مختلف مهارت شغلی

فهرست جدولها

صفحه	جدول
۳۶	جدول ۱-۳) مقایسه معدل کارشناسی و سن افراد بر اساس ارسال یا عدم ارسال پرسشنامه
۴۸	جدول ۱-۴) فراوانی برخی از ویژگیهای دانش‌آموختگان بر اساس جنسیت
۵۶	جدول ۲-۴) وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان بر اساس سال فارغ‌التحصیلی
۵۷	جدول ۳-۴) ارتباط شغلی دانش‌آموختگان با رشته تحصیلی به تفکیک جنسیت
۵۸	جدول ۴-۴) ارتباط شغلی دانش‌آموختگان با کشاورزی و جنسیت آنان
۶۱	جدول ۵-۴) سطح مهارتها و لیاقتهای شغلی بر اساس پاسخهای دانش‌آموختگان
۶۲	جدول ۶-۴) اولویت مهارتها و لیاقتهای شغلی در کسب شغل
۶۳	جدول ۷-۴) تاثیر مهارتها و لیاقتهای شغلی بر موفقیت شغلی بر حسب اولویت
۶۵	جدول ۸-۴) مقایسه نگرش دانش‌آموختگان نسبت به تاثیر مهارتها شغلی بر کسب شغل بر اساس وضعیت اشتغال آنان (Kruskal- Wallis)
۶۶	جدول ۹-۴) مقایسه نگرش دانش‌آموختگان نسبت به تاثیر مهارتها شغلی موفقیت شغلی بر اساس وضعیت اشتغال آنان (Kruskal- Wallis)

- ۷۷ جدول ۴-۱۰) میزان اثربخشی محیط آموزشی بر کسب مهارت‌های شغلی
 جدول ۴-۱۱) میزان اثربخشی محتوای آموزشی بر کسب مهارت‌های
 ۷۹ شغلی
- ۸۲ جدول ۴-۱۲) میزان اثربخشی آموزشگران بر کسب مهارت‌های شغلی
 ۸۴ جدول ۴-۱۳) میزان اثربخشی تجهیزات آموزشی بر کسب مهارت‌های
 شغلی
- ۸۶ جدول ۴-۱۴) میزان اثربخشی ویژگی‌های فردی بر کسب مهارت‌های شغلی
 جدول ۴-۱۵) مقایسه نگرش دانش‌آموختگان نسبت به تاثیر عوامل
 ۹۰ مختلف آموزشی بر کسب مهارت‌های شغلی (One-Way ANOVA)
- جدول ۴-۱۶) مقایسه نگرش دانش‌آموختگان نسبت به تاثیر عوامل
 مختلف آموزشی بر کسب مهارت‌های شغلی بر اساس وضعیت
 ۹۱ اشتغال (Kruskal- Wallis)
- جدول ۴-۱۷) فراوانی پاسخهای دانش‌آموختگان نسبت به هماهنگی
 دروس تخصصی و عمومی کشاورزی با نیازهای جامعه، تاثیر کل دوره بر
 ۹۴ کسب مهارت‌های شغلی و میزان رضایت از رشته تخصصی
- جدول ۴-۱۸) مقایسه نگرش دانش‌آموختگان پسر و دختر در مورد برخی
 ۹۵ متغیرها (Mann-Whitney U test)
- جدول ۴-۱۹) مقایسه نگرش دانش‌آموختگان رشته‌های مختلف در مورد
 ۹۶ برخی متغیرها (Kruskal- Wallis)
- جدول ۴-۲۰) فراوانی تاثیر دروس تخصصی رشته آبیاری بر کسب
 ۹۹ مهارت‌های شغلی
- جدول ۴-۲۱) فراوانی تاثیر دروس تخصصی رشته اقتصاد بر کسب
 ۱۰۰ مهارت‌های شغلی
- جدول ۴-۲۲) فراوانی تاثیر دروس تخصصی رشته باغبانی بر کسب
 ۱۰۱ مهارت‌های شغلی

- جدول ۴-۲۳) فروانی تاثیر دروس تخصصی رشته ترویج بر کسب مهارت‌های شغلی
- ۱۰۲
- جدول ۴-۲۴) فروانی تاثیر دروس تخصصی رشته خاکشناسی بر کسب مهارت‌های شغلی
- ۱۰۳
- جدول ۴-۲۵) فروانی تاثیر دروس تخصصی رشته علوم دامی بر کسب مهارت‌های شغلی
- ۱۰۴
- جدول ۴-۲۶) فروانی تاثیر دروس تخصصی رشته زراعت بر کسب مهارت‌های شغلی
- ۱۰۵
- جدول ۴-۲۷) فروانی تاثیر دروس تخصصی رشته صنایع غذایی بر کسب مهارت‌های شغلی
- ۱۰۶
- جدول ۴-۲۸) فروانی تاثیر دروس تخصصی رشته گیاهپزشکی بر کسب مهارت‌های شغلی
- ۱۰۷
- جدول ۴-۲۹) فروانی تاثیر دروس تخصصی رشته ماشینهای کشاورزی بر کسب مهارت‌های شغلی
- ۱۰۸
- جدول ۴-۳۰) فروانی تاثیر دروس عمومی کشاورزی، بر کسب مهارت‌های شغلی
- ۱۱۰
- جدول ۴-۳۱) فراوانی دروس عمومی کشاورزی بر حسب بیشترین تاثیر بر کسب مهارت‌های شغلی برای رشته‌های دهگانه کشاورزی
- ۱۱۲
- جدول ۴-۳۲) فراوانی دروس عمومی کشاورزی بر حسب کمترین تاثیر بر کسب مهارت‌های شغلی برای رشته‌های دهگانه کشاورزی
- ۱۱۳
- جدول ۴-۳۳) مقایسه مهارت‌های شغلی دانش‌آموختگان با توجه به محل تولد (One-Way ANOVA)
- ۱۱۷
- جدول ۴-۳۴) مقایسه مهارت‌های شغلی دانش‌آموختگان بر اساس جنسیت، شغل پدر و وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان (T-test)
- ۱۱۸

جدول ۴-۳۵) مقایسه نگرش دانش‌آموختگان به عوامل آموزشی با توجه

۱۲۰

به سطح مهارت شغلی (One-Way ANOVA)

جدول ۴-۳۶) مقایسه معدل کارشناسی دانش‌آموختگان با توجه سطوح

۱۲۱

مهارت شغلی دانش‌آموختگان (One-Way ANOVA)

فهرست شکلها

صفحه	شکل
۳۱	شکل ۱-۲) الگوی تحقیق بکار رفته
۳۲	شکل ۲-۲) عوامل موثر بر اثربخشی آموزش
۵۴	نمودار ۱-۴) وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان
	نمودار ۲-۴) مقایسه میانگین مهارت‌های شغلی فارغ‌التحصیلان رشته‌های مختلف
۱۱۴	
	نمودار ۳-۴) مقایسه میانگین مهارت‌های شغلی فارغ‌التحصیلان سال‌های مختلف
۱۱۵	

فصل اول

مقدمه

۱-۱) مقدمه

یکی از پرارزشتترین نهادهایی که جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد، دانشگاه است. از طرف دیگر امروزه، نقش سرمایه‌گذاری برای آموزش به عنوان یک عامل کلیدی در فرایند توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کاملاً مشخص است و در این میان دانشگاهها از یک سو باید به عنوان حافظ و انتقال‌دهنده میراث فرهنگی و ارزشهای حاکم بر جامعه و از سوی دیگر باید پاسخگوی نیازهای اجتماعی مردم برای کسب، اشاعه و توسعه دانش و تکنولوژی باشند و وظیفه نهادی آنها تشخیص و ارائه راه‌حلها برای دشواریهای اجتماعی است. عده‌ای نیز معتقدند که آموزش بستر توسعه است و یکی از ارکان اساسی آموزش، آموزش عالی است. "آدام اسمیت" بنیانگذار اقتصاد کلاسیک در سال ۱۷۷۶، در کتاب "سرمایه ملل" نوشت: مهارتهایی که از طریق آموزش و کارآموزی آموخته می‌شود، هزینه‌هایی را در بردارد که می‌توان سرمایه‌گذاری فرد و جامعه تلقی کرد. این هزینه دارای بازده اقتصادی، هم برای فرد و هم برای جامعه است (اسمیت، ۱۳۶۵). امیری اردکانی (۱۳۷۶) به نقل از "سولو" عنوان می‌کند: که تنها ده (۱۰) درصد رشد اقتصادی مربوط به منابع فیزیکی است و نود درصد بقیه مربوط به عواملی است که "پیشرفت فن‌آوری" نامیده می‌شود. نقش آموزش در بهبود و افزایش کارایی نیروی انسانی بسیار مهم و اساسی است و موجبات پیشرفت فن‌آوری را فراهم آورده است. در مطالعه‌ای که در سال ۱۹۸۶ توسط بانک جهانی صورت گرفت ثابت شد که نرخ سرمایه‌گذاری آموزشی (که برای بیش از یکصد کشور جهان در حال توسعه جهان، محاسبه شده است) اثری فوق‌العاده در بازار سرمایه دارد (پورکاظمی،